

Bu gün Bakı Dövlət Universitetində görkəmli dövlət xadimi, xalqına sədaqətlə xidmət etmiş dəyərli insan, böyük ictimai-siyasi xadim və elm-təhsil təşkilatçısı, professor Murtuz Nəcəf oğlu Ələsgərovun 90 illik yubileyinə həsr edilmiş beynəlxalq elmi konfrans işinə başlayır. Universitetimizdə artıq onəne formalaşmışdır: böyük xidmətlər göstərmiş görkəmli ziyalıların əziz xatirəsi hər zaman yüksək tutulur. Bu baxımdan görkəmli şəxsiyyət, beynəlxalq səviyyədə tanınmış ictimai-siyasi xadim Murtuz Nəcəf oğlu Ələsgərovun unudulmaz xidmətlərini yadlaşlarda əbədiləşdirmək üçün bir sıra işlər görülmüşdür. Professor Murtuz Ələsgərov adına adlı təqaüd təsis edilmiş, yaradığı və uzun illər rəhbərlik etdiyi kafedranın qarşısında bəyreləri vurulmuşdur. Bugünkü tədbir onun xatirəsinə böyük ehtiramımızın daha bir təsdiqidir. Bu yubiley tədbiri müxtəlif yerlərdə keçirilə bilirdi, onun universitetdə keçirilməsi isə çox qanunauyğun bir haldır. Hər sahədə öncül olmağı bacaran Murtuz Ələsgərov 1945-ci ildə Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinə daxil olmuş, ən yaxşı tələbə kimi seçilmiş, 1950-ci ildə buranı fərqlənmə diplomu ilə bitirmiş və tələbəlikdən rektorluğa kimi şərəfli bir yol keçərək 67 il bu universitetlə bilavasitə bağlı olmuşdur. Murtuz müəllim 1957-ci ildə 29 yaşında Bakı Dövlət Universitetinin Beynəlxalq Hüquq kafedrasının müdiri vəzifəsinə seçilir, 8 il həmin kafedraya rəhbərlik edir, 1965-ci ildə isə Dövlət hüququ kafedrasını yaradır və ömrünün sonuna qədər - 47 il bu şərəfli işini uğurla davam etdirir. Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, Murtuz müəllim beynəlxalq hüquq sahəsində həm ilk elmlər namizədi (1953-cü il), həm də ilk elmlər doktoru (1968-ci il), professor olmuş azərbaycanlıdır.

Beynəlxalq hüquq sahəsində görkəmli alim kimi tanınan professor Murtuz Ələsgərovun onları dərslək və monoqrafıyası ilə yanaşı, 200-dən çox elmi əsəri çap olunmuş, rəhbərliyi ilə 50-dən çox namizədlik dissertasiyası, 3 doktorluq dissertasiya işi müdafiə edilmişdir. Onların arasında 20-ə yaxını Çin, Vietnam, İraq, İran, Banqladş və digər Afrika-Asiya ölkələrindən olan xarici ölkə vətəndaşları idi.

1970-ci illərin əvvəllərindən Murtuz Ələsgərovun fəaliyyətinin biliklərin geniş yayılması olmuşdu. O dövrdə televiziya və mətbuatda hüquqi verilişlərin və bu sahədə informasiyaların artırılması da Heydər Əliyevin adı ilə six şəkildə bağlıdır. Bütün qeyd edilənlərin öndüdə və belə demək olar ki, əsas elmi ixtisası məhz professor Murtuz Ələsgərov idi. Bundan başqa, bilavasitə hüququn əsasları fənni də professor Murtuz Ələsgərovun rəhbərlik etdiyi kafedranın əsas istiqamətlərindən biri idi. Əsas hüquqi televiziya verilişləri, o cümlədən beynəlxalq-hüquqi məsələ

“Hüquq, qanunçuluq və milli siyasət” problemlərinə həsr olunmuş beynəlxalq konfransda çıxış etmiş və Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olduğunu əsaslandırmışdı. 1990-cı ilin Yanvar qırğını ilə əlaqədar BMT-nin İnsan hüquqları komissiyasına Azərbaycan hüquqşünasları aradından müraciəti də Murtuz Ələsgərov tərtib etmişdi. Onun Qarabağ savaşının başlanmasına xeyir-dua verməsi Qorbaqovun yaxın adamı sayılan Aqanbeykəyə kəskin cavabları hamımızın yaxşı yadındadır.

ticəsində ölkədə vətəndaş qarşıdurması dayandırıldı, erməni hərbi hissələrinin davamlı hücumlarının qarşısı alındı, siyasi sabitlik bərpa edildi, iqtisadi inkişafın təməli qoyuldu.

Bütün sahələrdə həyata keçirilən ciddi tədbirlər vəziyyətin kökündən dəyişdirilməsinə səbəb oldu. Azərbaycanın mətəbər ali məktəbinin əvvəlki nüfuzu özünə qayıtdı. Tədris intizamı möhkəmləndirildi, yaradıcılıq mühiti bərpa edildi. Mən tam məsuliyyət hissi ilə demək istəyirəm ki, bütün bunların hamısı Murtuz müəllimin

işə həmin dövrdə Azərbaycana rəhbərlik etmiş şəxslərin diqqətindən kənarda qalmışdı. Onu da yaxşı xatırlayıram, 75 illik yubileyinin həmin çətin illərdə (1994-cü il, 26 noyabr), indiki Heydər Əliyev Sarayında yüksək səviyyədə keçirilməsi üçün Murtuz Ələsgərov bütün qüvvələri səfərbər etmişdi, qısa bir zamanda onun rəhbərliyi ilə Azərbaycan, rus və ingilis dillərində “Bakı Dövlət Universiteti - 75” adlı kitab da hazırlanıb çap olunmuşdu. Onun rəhbərliyi dövründə (1993-1996) Bakı Dövlət Universitetinin beynəlxalq ələmdə nüfuzu artmış, elmi-pedaqoji kadrların konfrans və simpoziumlarda iştirakı keyfiyyət və kəmiyyət baxımından çoxalmış, xarici ölkələrin nüfuzlu ali məktəbləri ilə münasibətlər yeni mərhələyə daxil olmuş, bu sahədə dövlət əhəmiyyətli mühüm işlər görülmüşdü.

1996-cı il oktyabrın 16-da Murtuz Ələsgərov Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri seçildi. Ölkə ictimaiyyəti bu hadisəni ötan dövrdə Azərbaycanda həyata keçirilən peşəkər parlament quruculuğu proseslərinin mənəti davamı kimi qarşıladı. İlk dəfə idi ki, qanunvericilik hakimiyyətinə peşəkər hüquqşünas, konstitusiyalı hüquq sahəsində görkəmli mütəxəssis və alim, eyni zamanda bacarıqlı təşkilatçı və istedadlı siyasətçi başçılıq edirdi. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu Heydər Əliyevin silahdaşı kimi çətin sınaqlardan keçmiş Murtuz Ələsgərov parlamentin sədri vəzifəsində etimadlı layiqncə doğrudaraq özünün işgüzar və insani keyfiyyətləri ilə qısa müddətdə böyük nüfuz qazandı. O, yüksək vəziyyə seçildiyi ilk gündən parlamentin fəaliyyətini keyfiyyətə yeni səviyyəyə qaldırmaq istiqamətində lazımi tədbirlər gördü və qanunvericiliyi sahəsində böyük dəyişikliklərə nail oldu. Milli Məclis onun rəhbərliyi dövründə (1996-2005) Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyinin möhkəmlənməsində, dönməzliyinin təmin edilməsində fəal rol oynadı, ölkəmizdə həyata keçirilən genişmiqyaslı islahatların hüquqi bazasının yaradılması kimi çətin və mürtəkəb işin öhdəsindən ləyaqətlə gəldi.

Murtuz Ələsgərov Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı və Milli Məclisin Sədri olaraq Azərbaycan dövlətinin hüquqi bazasının möhkəm təməllər üzərində qurulmasına, ölkədə parlament onənlərinin təşəkkül tapmasına sanballı töhfələr vermişdir. Onun hüquqi dövlət quruculuğu sahəsində, həmçinin müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyasının hazırlanmasında böyük xidmətləri olmuşdur. O, Azərbaycan Respublikasının bir çox qanunlarının və qanunvericilik aktlarının işlənilməsi, hazırlanmasında və qəbul edilməsində bilavasitə iştirak etmişdir.

Murtuz Ələsgərovun geniş ictimai-siyasi fəaliyyəti, əlbəttə, təkncə Milli Məclisin sədrliyi ilə məhdudlaşmır. Onun şəxsi insani keyfiyyətləri haqqında bəzi təəsürat və düşüncələrimi də deməyi özümə borc bilirəm. Mən birgə işlədiyimiz dövrün təcrübəsi əsasında deyə bilərəm ki, o, insanpərvərlik, səmimiyyət və xeyirxahlıq yanaşı, böyük prinsiplialıq, obyektivlik, əqdəsindən dönməzlik, millətsevvərlik kimi müsbət keyfiyyətləri ilə də fərqlənən böyük bir şəxsiyyətdir. Murtuz müəllimin xalqımız, dövlətimiz və dövlətçiliyimiz qarşısında əvəzsiz xidmətləri layiqncə qiymətləndirilməlidir. Professor M.N.Ələsgərov səmərəli ictimai-siyasi fəaliyyətinə görə “İstiqlal” ordeni, “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fəxri diplomu”, Müstəqil Dövlətlər Birliyinin “Sodruzjestvo” ordeni, Rusiya Federasiyasının “Dostluq” ordeni və digər mükafatlarla təltif edilmişdir. Professor Murtuz Ələsgərov Kiyev Milli Universitetinin fəxri doktoru idi.

Murtuz müəllimin xalqımız, dövlətimiz və dövlətçiliyimiz qarşısında əvəzsiz xidmətləri olmuşdur. Biz bu yubileyə hazırlaşarkən onu ölkəmizin üç nüfuzlu qurumu - Milli Məclis, Yeni Azərbaycan Partiyası və Bakı Dövlət Universiteti tərəfindən birgə qeyd etmək haqqında qərar gəldik. Bu üç qurumun üçündə də Murtuz müəllimin müqayisəolunmaz xidmətləri olmuşdur. Murtuz müəllimin parlaq izi çalışdığı, rəhbərlik etdiyi, tövsiyələr verdiyi bütün təşkilatlarda silinməz olaraq qalmışdır. Dərs dediyi tələbələr, rəhbərlik etdiyi kadrlar, yol göstərdiyi alimlər, xeyirxahlıq etdiyi insanlar isə yüz minlərlədir. Ona görə də hesab edirik ki, Murtuz müəllimin yubileyi yalnız bu elmi konfransla, yaxud bu tədbirin təşkilatçısı olan üç qurumla məhdudlaşmır, onun yubileyi bütün Azərbaycan üçün mühüm hadisədir.

Həyatını xalqına sədaqətlə xidmətə həsr etmiş dəyərli ictimai-siyasi xadim, Azərbaycanın ali təhsilinə və dövlətçiliyinə böyük töhfələr vermiş görkəmli dövlət xadimi və elm-təhsil təşkilatçısı, professor Murtuz Nəcəf oğlu Ələsgərovun əziz xatirəsi Azərbaycan xalqının qəlbində əbədli yaşayacaqdır.

Abel MƏHƏRRƏMOV,
BDU-nun rektoru, akademik

Murtuz Ələsgərov - 90

Görkəmli dövlət xadimi və elm-təhsil təşkilatçısı

de xüsusi dönüş nöqtəsi başlandı. Belə ki, dahi şəxsiyyət olan Heydər Əliyevin 1969-cu il iyul ayında Azərbaycanca rəhbər seçilməsi respublikamızın ictimai və mədəni həyatının bütün sahələri kimi, Azərbaycan Dövlət Universitetinin də həyatında köklü və müsbət dəyişikliklər yaratmışdır. Ulu öndər Heydər Əliyevin böyük gücü hesabına Azərbaycanın bütün elm, təhsil və mədəniyyət ocaqlarında vəziyyət sürətlə müsbət istiqamətə dəyişməyə, Azərbaycan alimlərinin və elm-təhsil müəssisələrinin beynəlxalq əlaqələri genişlənməyə başlamışdır. Azərbaycan Dövlət Universitetinin əsas istiqamətlərindən biri də hüquq təhsili idi və o dövrdə Azərbaycanda hüquq təhsili ancaq Azərbaycan Dövlət Universitetində həyata keçirilirdi. Bu istiqamətdə isə milli kadrlara ciddi ehtiyac duyulurdu ki, bu zaman da böyük savad və vətənpərvərliyə malik professor Murtuz Ələsgərov daha böyük istinadlar edirdi. Belə ki, respublika çərçivəsində məhz Heydər Əliyevin bilavasitə təşəbbüsü ilə 1970-ci il dekabr ayının 4-də qəbul edilmiş “Zəhmətkeşlərin hüquqi tərbibəsini yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında” qərarla ali və orta ixtisas məktəblərində hüququn əsaslarını tədris və öyrənməsi işini yaxşılaşdırmaq, tədris müəssisələrini vasitəsilə hüquqi biliklərin təbibiyyətini gücləndirmək, qanunvericiliyin ən aktual məsələlərinin genc nəslə öyrədilməsinə və izah olunmasına, hüquq qaydalarının möhkəmləndirilməsinə yönəldilən tədbirlərin işlənilməsi, hazırlanması və s. kimi məsələlər nəzərdə tutulmuşdu. O dövrdə hüquq fakültəsinin kollektivi məhz ulu öndər Heydər Əliyevin birbaşa göstərişi ilə bu proseslərə fəal cəlb edilməyə başlanmış, hüquq fakültəsi ilə hüquq mühafizə orqanlarının əməkdaşlıq əlaqələri daha six qurulmuşdu. 1971-ci ildə universitetdə məhz hüquq fakültəsinin yardımı ilə ictimai əsaslarla işləyən Hüquq Məsləhətxanası açılmışdır. Bu dövrdən etibarən professor Murtuz Ələsgərov da başda olmaqla, hüquq fakültəsinin müəllim heyəti respublikanın şəhər və rayonlarına davamlı olaraq ezam olunmağa başlandı. 1974-cü ildə birbaşa Heydər Əliyevin göstərişi ilə Bakı şəhəri İcraiyyə Komitəsi nəzdində Hüquqi Biliklər Universiteti fəaliyyətə başladı ki, bu işdə də əsas məqsəd hüquqi

lələr də məhz professor Murtuz Ələsgərov tərəfindən peşəkarcasına şərh edilirdi.

Respublikada hüquqşünas kadrlara böyük ehtiyac olduğunu gören ümummilli lider Heydər Əliyevin birbaşa göstərişi ilə hüquq fakültəsi nəzdində “Sovet quruculuğu” ixtisası üzrə qiyaı şöbə yaradılmışdır. Əsas məqsədi dövlət quruculuğu sahəsində kadrlar hazırlamaq olan bu ixtisası qurtaran şəxslər dövlət və hökumət qurumlarında mühüm vəzifələrə gəndərilirdilər. Qeyd edilən müddətdə dövlət və hökumət qurumları üçün 1000-ə yaxın hüquqşünas kadrlar hazırlanmışdır. “Sovet quruculuğu” ixtisasının əsas bazası da professor Murtuz Ələsgərovun rəhbərlik etdiyi Dövlət hüququ kafedrası idi.

Ulu öndər Heydər Əliyevin o dövrdə uzaqqöhrəliyinin əsas nöqtələrindən biri də Azərbaycanda beynəlxalq hüquq məktəbinin qurulması olmuşdur. Azərbaycan gələcək müstəqil bir dövlət kimi dayaqlarını quran Heydər Əliyev o dövrdə artıq Azərbaycanı tanıtdırması, dünyaya sevdirməyə başlamışdı. SSRİ miqyasında Moskva və Kiyevlə bərabər, Bakının da xarici ölkələrlə diplomatları və beynəlxalq hüquq sahəsində mütəxəssislər hazırlayan bir məkəzə çevrilməsi Heydər Əliyev siyasətinin nəticəsi idi. Hüquq fakültəsində beynəlxalq hüquq ixtisası üzrə kadrların yetişdirilməsinə iki əsas istiqamətə başlandı. Birincisi, bu sahədə tədrisi aparən azərbaycanlı alimlərin yetişdirilməsi və daha da çoxaldılması həyata keçirildi. İkincisi isə, dünyanın 60-dan çox ölkəsi üçün (Yaxın Şərq, Asiya, Afrika, Latın Amerikalı və d. ölkələr) milli kadrların hazırlanmasında Azərbaycanın rolu artırdı. Azərbaycan dövrüdə məhz indiki dövr üçün tanınmağa başlandı. Hazırda həmin məzənlər ölkələrində mühüm dövlət vəzifələrində çalışır. Professor Murtuz Ələsgərov burada da Heydər Əliyev siyasətinin öndüdə gedirdi. Belə ki, o, nənki Azərbaycanda bu sahədə mütəxəssislərin yetişdirilməsinə yuxarıdan iştirak etmiş, o dövrlər Moskva, Kiyevlə bərabər, Bakıda da eəcəbələr üçün beynəlxalq hüquq sahəsində kadrların hazırlanmasına bilavasitə rəhbərlik etmişdir. Öz ölkələrində bu gün yüksək vəzifələrdə tutan və universitetimizin məzunu olan çoxlu sayda insan bu gün də tez-tez

“Bərabərhuquqlu əməkdaşlıq”, “Təbiət və qanun”, “Asiya və Afrikanın gənc dövlətlərinin beynəlxalq hüquq subyektliliyi”, “Konstitusiyaları gözlemək bütün vətəndaşların borcudur”, “Milli dövlət quruluşu”, “Dövlət orqanları”, “Bürjua ölkələrinin dövlət hüququ”, “Adlı dərs vəsaiti, dərslək, monoqrafıya və metodik göstərişlər hazırlanmışdır.

Murtuz müəllim 1966-cı ildən Azərbaycan Ensiklopediyasının Tarix, fəlsəfə və hüquq redaksiyası elmi şurasının üzvü olmuş, ensiklopediyanın ayrı-ayrı cildlərində onun 60-dan çox elmi məqaləsi çap olunmuşdur.

Hüquq elmləri doktoru, professor Murtuz Ələsgərov 1965 və 1971-ci illərdə Moskvada çap olunan “Siyasi nəzəriyyələr tarixi” dərsləklərinin müəlliflərindən biri olmaqla “Azərbaycanda siyasi nəzəriyyələr” bölməsini yazmış, 1982-ci ildə Moskvada çap olunmuş “SSRI-nin milli dövlət quruluşu” monoqrafıyasında Azərbaycanın milli dövlət quruluşu bölməsinin müəllifi olmuşdur.

O, respublikanın praktiki hüquq orqanları ilə daim six əlaqə saxlamış, qanun və digər hüquqi sənədlərin layihələrinin hazırlanmasında onlara yaxından kömək etmiş, Azərbaycan Respublikasının suverenliyi, vətəndaşlıq və mülkiyyət haqqında, seçki sistemində, Azərbaycandan Respublikasının müstəqilliyi haqqında Konstitusiyaya Aktinin və bir sıra digər qanun layihələrinin müəlliflərindən biri olmuşdur.

Murtuz müəllimin vətənpərvərliyi, millət təəsübkeşliyi bioqrafıyasında da açıq-aydın görünür. 1988-ci ildə erməni təəcüvzkarları torpaqlarımızı qəsd etməyə başlayanda professor Murtuz Ələsgərov susmamış, öz qəti ziyalı mövqeyini bildirmiş, keçmiş ittifaqın mərkəzi və respublika mətbuatında obyektiv və hüquqi cəhətdən əsaslandırılmış məqalələrlə çıxış etmişdir. 1988-ci il iyunun 15-də Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sessiyasına müraciətində Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin və Ermənistan Ali Sovetinin DQMV-yə dair qərarlarının konstitusiyaya zidd olduğunu göstərmiş və bunu Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə, suverenliyinə qəsd kimi qiymətləndirmişdir. Həmin ildə o, Dağlıq Qarabağ konsepsiyasının təzislərini hazırlamış, Moskvada Dövlət Hüquq İnstitutunda keçirilmiş

1990-cı illərin əvvəllərində ümummilli liderin Naxçıvanda yamağa məcbur olduğunu və Azərbaycanın taleyinin həl edildiyi bir zamanda Murtuz müəllim dərslər Naxçıvana gedib Heydər Əliyevlə görüşmüş, onun rəhbərliyi ilə yeni bir partiyanın yaradılmasına təşəbbüskarlarından biri olmuşdu. O, Yeni Azərbaycan Partiyasının yaranmasında yaxından iştirak etmiş, 1992-ci ildə prezident seçkilərində yaxı həddinin ləğv edilməsi ilə əlaqədar Milli Məclis qarşısında keçirilən mitinq rəhbərlik etmişdi.

Ümumiyyətlə, vətəni üçün hələdici məqamlarda Murtuz müəllim heç vaxt kənarda qalmayıb, sinəsini qabaqca verib, ağıl, erudisiyası, qələmi, iti məntiqi ilə ölkənin müdafiəsində durub. Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpaa etdiyi dövrdə ölkə üçün tarixi əhəmiyyət kəsb edən taleyüklü hadisələrin fəal iştirakçısı olan Murtuz Ələsgərov həmişə əsl vətəndaş mövqeyi nümayiş etdirmiş, respublikamızın ərazi bütövlüyü və suverenliyi uğrunda aparılan mübarizədə qətiyyət və əzm-karlıq göstərmişdi. Yeni Azərbaycan Partiyasının təsis edilməsi və formalaşmasına fəal şəkildə qoşulan, məşhur “91-lər” hərəkatının fəallərindən biri olan Murtuz Ələsgərov ömrünün sonunadək partiyamızın sədr müavini kimi ölkənin ictimai-siyasi həyatında yaxından iştirak etmişdir.

1993-cü il dekabrın 7-də Murtuz Ələsgərov Bakı Dövlət Universitetinin rektoru vəzifəsinə təyini edildi. Universitet kollektivi bu təyinatı razılıqla qarşıladı. Həmin dövrdə mən BDU-nun Kimya fakültəsinin dekanı idim və üç ilə yaxın müddətdə six ünsiyyətləndim Murtuz müəllimin tanınmış alim, şərişətli siyasətçi olmaqla yanaşı, böyük elm və təhsil təşkilatçılığı, məhərətlilik, rəhbər keyfiyyətlərinə malik kamil mütəxəssis, səmimi insan olduğunun şahidinə çevrildim.

Həmin dövr Azərbaycanın müstəqillik tarixinin ən ağır illəri idi. Xalqın tələbi ilə hakimiyyətə yenincə gəlmiş ulu öndər ölkədə siyasi sabitlik yaratmaq, torpaqlarımızı işğal edən erməni silahlı qüvvələrinin qarşısını almaq üçün səfərbərlik elan etmişdi. Bütövlükdə ölkədə olduğu kimi, Bakı Dövlət Universitetində də vəziyyət gərgin olaraq qalır. Qısa müddət ərzində ümummilli liderin uzaqqöhrə və müdrik siyasəti nə-